

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ
41 (1999)

ISSN 1211-7250
ISBN 80-86023-23-0

BRNO 2000

9990385

150, —

PŘEHLED VÝZKUMŮ 41 (1999)

Vydává: Archeologický ústav AV ČR Brno
Královopolská 147, 612 00 Brno
E-mail: infor@iabrno.cz

Odpovědný redaktor: PhDr. Jaroslav Tejral, DrSc.

Redakce a příprava pro tisk: Mgr. Balázs Komoróczy, Ing. Petr Škrdla, Ph.D.,
PhDr. Lubomír Šebela, CSc., RNDr. Vladimír Hašek, DrSc.,
Mgr. Richard Zatloukal, Miroslav Lukáš, Alice Del Maschio,
Dana Gregorová

Na titulním listě: Orlovice, okr. Vyškov. Letecký dokumentační snímek
zaniklého hradu.

Tisk: BEKROS

Náklad: 350 ks

© 2000 by the Authors.

All rights reserved.

AÚ AV ČR Brno, Královopolská 147, 612 00

BLATEC (okr. Olomouc)

„U kocandy“. Neolit, eneolit, doba bronzová. Sídlištní objekty, hroby. Záchraný výzkum.

Na základě smlouvy uzavřené dne 27. října 1999 mezi firmou Moravské cihelny, s. r. o. a Archeologickým centrem při Vlastivědném muzeu v Olomouci byl proveden archeologický záchraný výzkum v cihelně u obce Blatec v trati „U Kocandy“.

Poloha lokality

Lokalita (cihelna „U Kocandy“) se nachází asi 7 km jižním směrem od Olomouce, hned za posledním domem u J hranice obce Tážaly. Lokalita se nachází na sprašové terase (206-228 m n. m.), jejíž průběh je orientován S-J (od Olomouce směrem k Prostějovu). Pravý břeh řeky Moravy se nachází ve vzdálenosti 1 km. Prostor, ve kterém byly narušeny archeologické objekty, je identifikován na ZM ČSR 1:10000, kladovém listu 24-24-04 těmito koordináty: 317 mm od západní sekční čáry (dále jen ZŠČ) a 317 mm od jižní sekční čáry (dále jen JSČ); 385 mm ZŠČ a 293 mm JSČ; 388 mm ZŠČ a 409 mm JSČ; 406 mm ZŠČ a 290 mm JSČ.

Na ploše o rozloze 0,95 ha bylo identifikováno 7 objektů a 2 příkopy. Prozkoumány byly částečně také 2 objekty v profilu na S stěně hlínku a 5 objektů v profilu na V stěně hlínku.

Oba příkopy (obj. č. 1 a 2) byly zkoumány, každý dvěma řezy. Objekty č. 3 až 8 byly prozkoumány celé. U objektu č. 9 byla narušena jeho V čtvrtina. Vzhledem ke složité stratigrafické situaci zde byly poncchány celkem dva profily. Zkoumané objekty a plocha byly zaměřeny geodeticky. Objekty, které se nacházely na stěně S (obj. č. 10-12) a V (obj. č. 13-17) profilu hlínku, byly po začištění ovzorkovány a situace byla zanesena na milimetrový papír v měřítku 1:20.

Na základě keramiky s dobrou vypovídací hodnotou bylo možné přesně kulturně zařadit pouze 8 objektů z celkového počtu 17. Na lokalitě bylo zjištěno osídlení ze staršího a středního neolitu, staršího eneolitu a doby bronzové.

Pravěk

Objekty č. 7, 8, 12 a 15 nebylo možné blíže časově zařadit, neboť neobsahovaly žádný archeologický materiál s dobrou vypovídací hodnotou (komponenta A).

Starý neolit

Nejstarší osídlení zjištěné na zkoumané ploše spadá do mladšího stupně kultury s lineární keramikou (komponenta B). Do tohoto období je možné zařadit objekty č. 5 a 6 (tento objekt neobsahoval žádný archeologický materiál, kulturně byl zařazen na základě shodného charakteru zásyvu)

a uloženinu k. č. 0154. Dva keramické fragmenty (inv. č. 36/99-111-1 a 2) z tohoto období pochází také z uloženiiny k. č. 0111 (obj. č. 9), která je datována do slezské fáze KLPP. Jejich přítomnost je možné považovat za intruzi. Osídlení lokality pokračovalo kontinuálně i v nejmladším, III. stupni LNK, když objekty č. 3 a 4 obsahovaly keramiku železovské skupiny (komponenta C).

Střední neolit, starší eneolit

Z uloženiiny k. č. 0111 (obj. č. 9) pochází keramické fragmenty, které je možné zařadit do kultury s vypíchanou keramikou (inv. č. 36/99-111-3) a kultury s nálevkovitými poháry (36/99-111-4). Protože nálezy pochází z uloženiiny, která je datována do slezské fáze KLPP, je možné je považovat za intruzi.

Doba bronzová

Ve směru S-J protínaly zkoumanou plochu 2 rovnoběžné příkopy (obj. č. 1 a 2), jejichž existence nebyla ověřena předchozími archeologickými výzkumy. Keramický materiál získaný ze sond, které byly položeny kolmo na průběh příkopů, je možné rámcově zařadit do doby bronzové (komponenta D). Rámcově lze do tohoto období zařadit také nálezy z objektu č. 10.

Mladší, pozdní doba bronzová

V profilu, který tvoří Z hranici hlínku cihelny, se nacházel hlíník – objekt velkých rozměrů (obj. č. 16), který bylo možné zařadit do období mladší až pozdní doby bronzové (komponenta G) a sídlištní objekt (obj. č. 14) náležící do období mladší doby bronzové (H). Objekty č. 11 a 13, které byly prozkoumány pouze na profilu, obsahovaly archeologický materiál, který náleží kultuře lužických popelnicových polí (komponenta E).

Nejzajímavější nálezy na zkoumané ploše časově spadají do pozdní doby bronzové, do slezské fáze KLPP (komponenta F). Vedle hlínku (obj. č. 16) pravděpodobně velkých rozměrů, které nebylo možné vzhledem ke značnému poškození určit, je to objekt č. 9 - zásobní jáma pravidelného kruhového půdorysu a trapézovitého profilu měla u ústí průměr cca 3,00 m a u dna cca 4,00 m. Při průzkumu objektu bylo jen stěží možné identifikovat jeho vlastní tvar, neboť u jeho stěn byly mocné splachové sprašové vrstvy. Vypálená stěna a dno zásobnice, propálení se nachází v S části objektu (myslena maximální výduť objektu) v prostoru nad hrobem. Na dně objektu zaujímá plochu 2,00x0,50 m, když delší osou je orientován ve směru V-Z. Stěny jsou propáleny v délce 2,00 m do výšky 0,80 m. V tomto prostoru se nacházel pohřeb č. 1. Druhé místo s vypálenými stěnami se nacházelo symetricky od výše popsaného vypálení na J straně objektu. Zde bylo propálení zachyceno na dně objektu o rozměrech 0,60x0,50 m, když svoji delší

osou bylo orientované ve směru V-Z. Stěny zde byly propáleny v délce 0,60 m do výšky 0,80 m (vzhledem k poškození objektu nemohla být tato část prozkoumána). V místech vypálení se sprašové stěny objektu odlišovaly od ostatních částí stěny tvrdostí, která byla znát ještě 0,50 m v rostlém podloží.

U západní stěny byla obličejem dolů opřená dětská lebka (pohřeb č. 2). Pohřeb č. 1 byl umístěn v S části objektu v místech, která byla předtím upravena vypálením stěn. Pohřbený jedinec byl v oblasti pupku přepůlen, horní část těla byla položena na břicho, hlavou k Z, ale lebka svírala s tělem ostrý úhel - obličej k V, pravá ruka směřuje ramenní kostí na J od těla a předloktí je umístěno v ostrém úhlu pod břichem, kůstky ruky nesou stopy opálení; levá ruka směřuje na S od těla a kosti předloktí svírají ostrý úhel a směřují zpět k tělu. kosti zápěstní, záprstní a prstů jsou v neanatomické pozici cca 0,15 m od předloktí (ruka odříznuta?), dolní část páteře, která navazuje na pletence dolní končetiny je od místa oddělení od osy horní části těla vychýlena o 0,05 m J směrem, dolní část těla je v poloze na zádech, levá noha má ve střední části femuru zhojenou frakturu a je v ostrém úhlu vychýlen (femur) S směrem a ostrý úhel svírá také s holení kostí, pravá noha - femur je vychýlen od osy S směrem, do míst, kde by se měl nacházet levý femur (má to symbolizovat nahrazení nemocné nohy zdravou?, posmrtná úleva od jistě nesnesitelné bolesti hojící se zlomeniny?) koleno pravé nohy se dotýká paty levé nohy, holení kost pravé nohy svírá s femurem mírný úhel a je orientována V směrem.

Z směrem, o Z stěnu objektu pravým spánkem opřená lebka infantilního jedince obličejem ke dnu (pohřeb č. 2). Po dle rozmístěny kosti několika zvířecích jedinců, zrnotěrka a brousek.

Závěr

Archeologický výzkum v sezóně 1999 prokázal vůbec poprvé, že lokalita byla osídlena v období neolitu a to kulturami Lnk a VK. Centrum jejich sídelního areálu je možné hledat S směrem, kde je však bytová zástavba obce Tážaly.

Poprvé se zde také setkáváme se symbolickým vymezením určité sídelní plochy v podobě dvou rovnoběžných příkopů. V době bronzové je toto vymezení prostoru na nížinných sídlištních běžnou záležitostí (Olomouc-Slavonín, Přáslavice aj.).

Zcela výjimečným je nález kostry dítěte a dětské lebky v zásobnici datované do slezské fáze KLPP. Analogický nález pochází z Ivaně na Přerovsku, kde do velké zásobnice byla uložena dívka (Podborský 1993, 316). Zvyk pohřbívat celé nebo jen části jedinců do zásobních objektů je

typický pro starší dobu bronzovou. Není vyloučeno, že nálezy z Ivaně a Blatce jsou dokladem přežívání tohoto zvyku i v pozdějších obdobích.

Tomáš Berkovec, AC VMO

Literatura:

Podborský, V. 1993: Praveké dějiny Moravy, Brno.

Resumé:

Blatce (Bez. Olomouc). "U Kocandy". Neolithikum, Eneolithikum, Bronzezeit. Siedlungsobjekte, Gräber. Rettungsgrabung.

BLUČINA (okr. Brno-venkov)

Cezavy. Starší a mladší doba bronzová. Sídliště. Systematický výzkum.

Od r. 1993 se výzkum na Cezavách soustředí na parc. č. 2063, nacházející se v centrální části návrší na jeho západním svahu. Na jejím samotném východním okraji, v těsném sousedství polní cesty, vedoucí přes vrchol návrší, bylo v r. 1993 zachyceno a otevřeno 9 zahloubených sídlištních objektů (č. 39-47) ze starší doby bronzové (Salaš 1997). V následujících letech (1995-1996, 1998-1999) byl prostor parcely č. 2063 v téměř celé její šířce zkoumán západním směrem až do vzdálenosti 31 m od zmíněné cesty (čtverec 1g v sektoru B a linie čtverců 1-4g v sektoru A lokality). Na cca 150 m² prozkoumané plochy bylo zjištěno celkem 15 objektů (č. 48-51, 53-56, 58-61, K8-K10), z nichž 11 představovalo starobronzové sídlištní jámy (obr. 1). Pouze dvě (obj. č. 53, 58) je možno podle nepočteného střepevého materiálu připisat únětické kultuře. Ze sídlištních jam, zachycených okrajově již v r. 1993, bylo možno upřesnit datování do únětické kultury ještě u objektu č. 44. Z celkového rozložení únětických jam na prozkoumané části parc. 2063 je zřejmé, že většina z nich se soustředí na jejím východním konci, tj. přímo na temeni návrší, poněkud izolovaně a níže na západním svahu se nacházel pouze okrajově zachycený obj. č. 58. Věteřovské skupině spolehlivě náleží nejméně pět objektů (č. 50, 51, 54, 56, 59), představujících tradičně zejména na keramiku nálezově bohaté zásobní jámy s podsazenými stěnami a plochým dnem.

Z velatické fáze kultury středodunajských popelnicových polí byly zachyceny čtyři různé druhy objektů, které se nacházely ve čtverci 1g jak sektoru A, tak sektoru B lokality. Nejjižněji situovaný obj. č. 48 představoval zhruba oválnou, poměrně mělkou (0,5 m) jámu, která byla otevřena při záchranném amatérském zásahu již v r. 1977 a v níž byl původně uložen bronzový depot č. 13 (Salaš 1985, 43-45). Ve výplni objektu byly nyní zjištěny již jen střepey, mazanice a zvířecí kosti. Několik drobnějších zlomků kovových (měděných a bronzových) artefaktů (slitky, srpy, náramky) bylo